Ч. 8 (10101). Львів, субота 12. січня 1924. Почтову належність оплачено гуртом. Рік XLII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛ.

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10., II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Нач. Редактор приймає від 10—11 год. передпол.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 2,500.000 Мп.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 10 фр. фр., Італії 10 л., Німеччині 4,000.000 н. марок, Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. корон, Румунії 100 леї, Болгарії 50 л., Австрії 4.000.000 кор. Зміна адреси 100.000 мп.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 100.000 Мп.

Видає: ВИДАВНИЧА СПІЛКА „ДІЛО“. Начальний редактор: Д-р ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ.

Товариство взаїмних обезпечень „ДНІСТЕР“ у ЛЬВОВІ вул. Руська ч. 20.
на підставі одержаного з Міністерства скарбу дозволу приймає до обезпечення від огню будинки хатні і господарські домашности, меблі, одежу і біля, збіжжя в снопах і в зерні, худобу і т. п.
1223 В АМЕРИКАНСЬКИХ ДОЛЯРАХ. 1—3

Европейська недуга.

З початком кожнього нового року европейська преса робить підсумки політичних здобутків за минулий рік, силкуючись начеркнути перспективи найблищого року. Від кількох літ мало хто з політиків зважується на менш-більше точні гороскопи. Усі згоджуються, що стан, який переживає Европа є станом гострої недуги і що її треба лічити обережно та довго. На жаль, не всі згоджуються в поглядах щодо діягнози: яка причина цієї недуги і в чому вона виявляється якнайсильнійше.

Вказати на війну як на безпосередню причину цього сумного стану — це мало. Не всі народи і не всі одиниці вели війну з однаковим пересвідченням про її необхідність, потребу або доцільність. Найдоступнійший явищем нинішньої европейської кризи є економічна скрута. Чимало европейських політиків кладе на це питання якнайбільшу вагу; вони вірять, що поліпшення матеріяльних умовин життя і полагодження повоєнних фінансових претенсій між народами — стали би основою загально-европейської рівноваги. Вони не багато рахуються з психольогічними мотивами, які були найділальнійшими чинниками в останній війні. Усі народи вели війну у пересвідченню про справедливість своїх прав; але не всі мали однаковий погляд на те, що дає повну підставу для ведення війни. Остання війна родилась в атмосфері ще старих ідей насильства і поширила одну з них, а саме, що кожний воєнний виступ є виправданий, коли веде до якоїсь практичної мети. Таким робом ідея права та справедливости покривалась з виглядами на успіх, а з осудом критики зустрічалось не те, що було безправне зі становища загально-людської моралі, а просто те, що скінчилось практичною невдачею.

Коли прийшов момент підписання миру, між воюючими державами не було ніякого посереднього чинника, що працював би для інтелектуального зближення себто порозуміння двох зовсім протилежних світоглядів. Західні Союзні держави гляділи на Німеччину як на безнадійного злочинця, що заслуговує на кару, а Німеччина вважала себе геройською жертвою великого злобного заговору, зверненого проти її істнування. Підписаний мир змінив недовіря і всі ті почування, які розвинулись підчас війни. Навіть самі автори Версайського договору мусіли швидко признати, що методи введені ними збільшили европейську недугу. Союз Народів, що повстав на згарищах побоєвищ істнує нині як дуже неповний символ ідеалів за які боролись самі його творці — Союзні держави.

Нині незвичайно важко найти спільну мову для державних, національних та культурних потреб европейських організацій. Спроби Англії, щоби впровадити Німеччину в коло держав працюючих для спільної мети — вказують якнайкраще на трудноші такого завдання. Ще більша прірва лежить між старими західними державами і новим урядом бувшої російської держави: совітською владою, яка принесла зі собою зовсім нові мірила для оцінки найзагальнійших проявів міжнародного права та моралі. Суперечности світоглядів та метод діяльности в ріжних ізольованих від себе частинах Европи мають нині характер неврастенічної вразливости. Кождий новий крок зроблений між двома державами з метою союзу, зустрічається иншими, їх близькими чи далекими сусідами, як факт, що прокидає в уяві марево якоїсь наміреної війни. Це марево нависло над нинішніми цивілізованими народами сильнійше ніж сто років тому.

Европа занедужала на недостачу моральної віри в людство та в доцільність пошани для найзагальніших гуманних прав. Їй бракує сили волі для повільної органічної праці і для спокійного поставлення власної діягнози. Фінансові та господарські кризи, які її знесилюють є великі; а проте більшість з цих криз є безпосереднім наслідком утраченої віри в розум та чесність керманичів провідних народів. Чесноти у парі з щирим патріотизмом великих провідників нинішньої европейської політики є часто безсумнівна. А одночасно скількість проблем, які накинула Европі остання війна, ще частійше переходить межі людської спроможности, фізичної та духової.

✝

ЮЛІЯ ФРАНЦІВНА МІСЕВИЧ

жінка члена Центральної Ради і депутата Українських Установчих Зборів Кости Місевича, стративши здоровля в большевицькій вязниці, викинута на бурищо з рідної хати, тяжко заробляюча на кусок хліба для себе і дитини, під вічними погрозами не витримала нелюдських мук, померла в липні 1923 р. і похоронена в одному з сіл на Великій Україні. Земля пером тобі мученице!

---

*)

(Промова заступника голови Українського Клюбу пос. Павла Васильчука, виголошена 4. січня 1924 р. в польському соймі підчас дебати над скарбовими повновластями)

(Докінчення.)

Не буду входити в подробиці того закону. Для нас в даному питанню істнує принціпова справа. Перш усього, закон безумовно не згоджується з конституцією і опінія, яку витворювалося при допомозі преси та всяких комісій правників, як і натягана інтерпретація конституції, безумовно є тільки фіговим листком для закриття суті річи. І супроти того вже принціпово ми не моглиб згодитися віддати своїх голосів за тим законом. А з другого боку власне з огляду на заповіджену байдужність у відношенню до квестії національних меншостей зі сторони п. Грабского і супроти того, що ясним являється, ким є уряд п. Грабского, яка є його суспільна фізіономія. Прецінь уряд Грабского є по суті другим невтралізованим виданням уряду Вітоса і Корфантого. І тому мати суспільну віру до того уряду є дуже ризиковним.

Прошу Панів, коли п. д-р Діямант з прикметним собі дотепом піддержав внесення п. Ярошиньского на підтримку 14 точки до І. арт. з тим, щоби число 13, таке фатальне, не відбилося фатально на долі то закону, то... (п. Діямант: А ви якраз хочете 13). Так, власне хочу 13. (Голос: Кінчіть, бо шкода часу!). Перепрошую вас, але я вам ніколи не говорив, як ви промовляли, щоби ви кінчали, бо шкода часу. Зрештою, то річ п. маршалка сказати мені, коли маю кінчати.

П. міністр Грабскі заповів повну байдужність до квестії національних меншостей, до найбільш пекучої квестії, яку ми тут підносили. Зовсім не думаю її тут повторювати, але ми стоїмо на тому принціповому становищі так, як ми вже заявили підчас експозе премієра, а саме, що санації скарбу не вдасться ніколи перевести без [illegible] лечиня деяких [illegible] і суспільних форм. [illegible] не буде зачеплене то ск[illegible] ще чи [illegible] опір серед населення з[illegible] кожного, хто схоче понехати ту справу. П. [illegible]

[illegible]цять — то його мислів — національні меншости. Я дуже побоююся, що прийде момент, а він вже надходить, бо з вальоризацією шалено скочила дорожнеча. Нерівномірність цін між хліборобськими продуктами і фабрикатами є величезна. Селянин не може купити собі найконечнійших річей, робітник упадає під тягарем малих платень. П. Грабскі ширше не розводився на тему, як думає зарадити квестії дорожнечі, квестії майбутнього безробіття і цілости кризи, якої з гори вичікується і яка безоглядно мусить наступити. Я свято пересвідчений, що підчас свого урядування п. Грабскі викличе роздратування якраз в тім місці, де того найменше сподівався. А коли наступить загальне роздратування, коли наступить той момент, коли працюючі маси матимуть досить фарбованих лисів, тоді наступить хвиля, тоді прийде вже фактично час санації цілости відносин. Тоді вже не поведеться знезтралізувати на якийсь час і виставиться тільки одні гасла коштом тих працюючих мас (п. Мантерис (?): Большевицькі!). Які вони будуть, побачимо, але факт, що не будуть фэшистіаські. (П. Мантерис: Кому ви грозите, Польщі?). Відріжнюю Польщу від вас.

П. Грабскі передбачує, що таке загострення може наступити в лютому або в березні. Ті місяці є надто символічні задля того, щоби вдалося пізнійше здержати нормальний хід зростаючого обурення всіх працюючих мас. Думаю, що п. Грабскі зі своїми проєктами санації скарбу поховзнеться на тих помаранчевих скірках, на яких він вже нераз поховзнувся.

Наш Український Клюб не буде забирати голосу до жадної точки розгляданого закону, не буде ставити ніяких поправок, бо закон є так широкий, що можна в нього влити всякий зміст і ніщо не зміниться, як що ми переведемо яку дрібну зміну. Принціпово противлячись тому законові, як і з огляду на те, що не маємо ніякого довіря до уряду п. Грабского, будемо голосувати проти цілого закону, а також не будемо голосувати за жадною зі зголошених поправок. (Голос на правиці: До кого

*) Заголовок сконфіскувала польська прокуратура.

Пр. 4/24. В Імени Річипосполитої Польської! Суд окружний карний як Трибунал пресовий у Львові рішив на внесок Прокураторії Державної, що зміст часопису „Діло“ число 1 з дня 1. січня 1923 р. в артикулі під заголовком „Похід проти українсько[illegible]“ в уступах між словами а) „[illegible]“ і „[illegible]“, б) „[illegible]“ [illegible] і називається“, [illegible] „таких і т. [illegible]“ і „бо разом“ [illegible] мож, г) в уст[illegible] до кінця, 2. [illegible] з уступі між словами [illegible] уступах між словами а) „шкіл“ і „доказів“, б) „Школи [illegible]“ і „Чи ж ти б да[illegible]“ містять в собі єство залочину з § 65 а) з. к. узнає доконану 31. грудня 1923 р. конфіскату за оправдану і заряджує знищення цілого накладу видав по думці § 493 з. к. заказ дальшого поширювання того друкованого письма. [illegible] XII. 1852 [illegible] 1868 [illegible]

Український Соймовий Клюб.

Погляд Голови Клюбу пос. С. Підгірського на сучасний політичний мент і завдання української політики.

Представник сіоністичної „Хвілі“ відвідав Голову Українського Соймового Клюбу пос. **Самійла Підгірського**, якому поставив ряд питань на теми, звязані з українським політичним життям. Репродукуємо цю цікаву розмову для наших шан. читачів. На питання:

Яке є відношення соймового Українського Клюбу до українського громадянства, посол Підгірський відповів:

— Українське населення Галичини звертається до нас із усіми своїми болями і має до нас повне довіря. Мета наша одна. В соймі прямуємо до того, щоби поруч інтересів наших безпосередніх виборців з Волині, Полісся, Підляша та Холмщини заступати також інтереси галицьких Українців. Ми робимо це наскільки нам дозволяють сили.

— Наше відношення до всіх дотеперішніх урядів було завсіди виразно опозиційне. Ні один із них навіть не пробував звернути увагу на потреби та домагання українського народу. Навпаки загварантовані міжнародніми трактатами, а навіть польською конституцією права національних меншостей в життя не проводяться.

Те, що було в нас на полі шкільництва перед прилученням українських земель до Польщі, тепер нам відобрано. З тяжким трудом виборена на Волині ще за російських часів земська самоуправа тепер скасована. Так само незвичайно дразливою стала справа польського горожанства, що з огляду на практики адміністраційних польських органів прибирає нераз дуже острі та незоглядні форми. Всупереч трактатам і гарантіям 98 проц. української інтелігенції не можуть одержати польського горожанства. Відноситься це в першу чергу до учителів, які не належать ані до селянського, ані до міщанської верстви. То не дозволяє нам — поминаючи політичні постуляти — на инше становище до уряду, як опозиційне.

— На скільки знаю — пане голово, — то Український Клюб висловлював довіря урядові Сікорського?

— До уряду ген. Сікорского відносилися ми з упередженням, що треба підчеркнути. Ми ощукували себе надією, що той уряд більше в мінімум поступить до реалізації наших постулятів. Як кажу, ми ощукували себе. Наш клюб понукувся також до уряду того уряду.

— До теперішнього уряду не маємо довіря. Не віримо ані в санацію, ані в направу скарбу. Не поможе ані вальоризація, ані закон про повновласти. Польща не творить однородного організму під економічним оглядом. Коли цього 30 відсотків з чубком населення є упослідженим. Їх домагання є ігноровані. В державі, яка не має відповідної внутрішньої політики, не може бути мови бесіди про фінансову санацію.

Що до нашого відношення до жидівського населення — то найвимовнішим доказом нашої охоти до співпраці був виборчий блок національних меншостей. Стоїмо безглядно на становищі блоку. Ніяка агітація на антисемітські теми не могла і не зможе відвести нас від співпраці з Жидами. Український народ на наших землях не проявляє антисемітських тенденцій. Жидівське населення живе з нами від сотні літ і мусимо в ним співпрацювати в повній згоді.

— Вважаємо це за світлий мент в українській політиці, що вона завсіди була вільна від антисемітських упереджень. З цею засадою ніколи не зірвемо. Я є заскліпованим прихильником співпраці Жидів з Українцями. Деякі елементи вправді старалися розбити антисемітський клин і підбурити українську людність проти Жидів, щоби скористати з визваного таким чином заміщання та обвинування. Одначе це їм нічого не поможе.

— Який політичний напрям репрезентує Український Клюб?

— Український Клюб є однородний. Із суспільного огляду репрезентує Клюб радикально-демократичний та соціялістичний напрям. Одначе всі стоять безоглядно на одній національній платформі. В рядах соціялістів є фракції.

Я сам репрезентую радикально-демократичний напрям. Нашою програмою — гасло національно-територіяльної автономії для всіх українських земель в Польщі, то значить на територіях, на яких Українці становлять безоглядну більшість. Відноситься це до Волині, Полісся, Підляша і Холмщини та Східної Галичини. Думаю, що ці землі повинні творити автономічну одиницю.

Між клюбами національних меншостей нема жадних умов, які нормували би їхні взаємовідносини. Одначе співпраця та порозуміння істнує. На пленумі і на комісіях переважно голосуємо разом. Взаїмно підписуємо собі інтерпеляції та наглі внески.

— Наше відношення до лівиці є відоме. Нема в неї також ніякої програми у відношенню до національних меншостей. Не має його ані ППС, ані „Визволене“. Недостача програми виявилася найяркійше в часі творення уряду п. Тугута. Став він на становищі чисто польської більшости.

Таким своїм становищем Тугут задокументував, що й лівиця спихає національні меншости до категорії громадян другої класи.

Той самий кореспондент „Хвілі“ удався опісля до д-ра Стефана **Федака**, щоби засягнути у нього інформацій про сучасну ситуацію. Д-р Стефан Федак підкреслив, що він без порозуміння з відповідальними чинниками своєї партії не може як карний член партії дати політичних інформацій. Та політичне становище трудової партії ясне для кожного, що читає „Діло“ та инші українські газети. Господарсько-економічне положення передовсім українських інституцій є в даний мент важке. Не може сказати всього, що бажав би, бо мусіло би це вийти дуже негативно для сучасного політичного та економічного режиму в польській державі. Всеж таки слід підкреслити, що мимо всіх противенств нових і старих заінтересування економічними справами серед Українців поширюється в звязку з чим і творяться нові економічні установи.

На культурному полі серед Українців рівнож значний рух і велике оживлення. Опісля порушив д-р Федак ще справу українських катедр на львівському університеті, справу автономії, недопускання української мови в слові та письмі до урядів, судів і т. д.

Дивним є — кінчив д-р Федак — що в усіх тих справах перед 14. березня 1923 р. старалися Поляки з ріжних боків офіціяльно та неофіціяльно нав'язати контакт з Українцями, а після того акту з березня ніхто й пальцем не кивнув. Справа застрягла на мертвій точці.

Макдоналд за активною політикою.

Голова англійської робітничої партії Ремсей Мекдоналд скликав величезне віче 10,000 учасників своїх партійних однодумців для розсліднення питань що до становища його та його товаришів у справі можливости перебрання керми політики в їх руки. Робітнича партія рішила принципіяльно прийняти пропозицію творення кабінету, коли з такою пропозицією звернуться до неї. Провідники робітничої партії не мають великої охоти ставати міністрами у сьогоднішню добу, коли держава має великі довги та домагання. Але вони хотять зробити спробу направити тяжкі шкоди, яких зазнав англійський народ і цілий світ в останніх роках.

Мекдоналд опрокидує буцімто наміри його партії, що вона хоче скористати з влади, щоби робити соціяльні експерименти і приготовити собі нові вибори. Він заявляє, що партія дасть усі можливі гарантії, що як державна партія не має наміру причинитися до нових конфліктів, тільки вважає своєю єдиною метою злекшити гострі потреби нинішнього моменту. Нова міжнародня соціялістична організація, які є метою його партії, не має нічого спільного з країною казкових мрій у майбутньому, а є дуже реальною програмою для забезпечення мирових умовин життя. Промова Мекдоналда закінчається з покликом до усіх однодумців на світі, щоби взяти участь у ній праці, яка має направити наслідки воєнної катастрофи. Без огляду на те, чи вона лишиться при владі 6 літ чи 6 місяців, вона візьметься негайно до праці, щоби знищити пожаршані воєнним згарищем ще тліючі іскри. Вона займеться великим міжнародним порозумінням між Англією, Францією, Бельгією, Італією, Еспанією, Німеччиною та Чехословаччиною. Непорозуміння між Францією та Англією мусять щезнути. Для полагоджування всіх конфліктів мусить істнувати трибунал Союзу Народів, який мусить бути до-

---

В. МУДРИЙ. 7

Під знаком „нелегальщини“.

Причинки до історії Українського Високого Шкільництва у Львові

(Продовження.)

Друга справа, а саме справа удержавлення Високих Шкіл польською державою, стала предметом нової і дуже завзятої дискусії. Ходило про те, хто має занятися заходами коло удержавлення і як мали бути пороблені ці заходи та до кого ті заходи слід було направляти. Всі ці питання хвилювали безмірно всіх присутніх і як не можна було їх вирішити. Хотілося ним про те щоби „кінця в тій дилемі і нечинность соблюсти“. Тої тактики трималися перш за все принципіяльні в нас завсіди политики.

Вони боялися, щоби через університетську справу [illegible] переговорів з [illegible] боку, а справа [illegible] заходів з [illegible] Кураторія [illegible] щоби внести [illegible] жавлення [illegible] сойму та [illegible] ній внес[illegible] освіти [illegible] справ [illegible]

вносити до сойму та сенату через Українську Парляментарну Репрезентацію, бо це не є справа виключно галицька, а справа всього українського народу в межах Польщі. А весь народ і його домагання заступає на парляментарній арені саме Українська холмсько-волинська Парляментарна Репрезентація. Вона й є єдино покликаною до вирішування таких і тим подібних справ.

Після неї далі виступив відомий оборонець, який збивала становище п. Підгірського. Головний речник аполітичного трактування університетської справи ред. Вальницький (представник „галицько-руської організації“) доказував, що коли ми звернемося безпосередно до законодатних органів і якось справу, то ми через це не поповнимо політичної [illegible]“, а допукувемося [illegible] нам прав, а [illegible] справ [illegible] органів [illegible] функцію, [illegible] [illegible]

таку вважають її саме Поляки. Ці останні того й лише хочуть, щоби ми її так трактували. Одначе це для нас недопустиме, бо ми мусимо університетську справу вважати за культурно-соціяльну.

Після цього рішено вислати петиції до сойму та сенату безпосередно, копії їх післати до президії Ради міністрів і до міністерства освіти та внутрішніх справ. Одну копію тих петицій післали Українській парляментарній Репрезентації, щоби вона своїми заходами приспішувала їх полагодження та боронила справи, яку порушували петиції. В разі потреби Парляментарна Репрезентація мала поставити наглі внесення в справі самих петицій.

Предложений проєкт петиції Анкета доручила Кураторії переробити. Підписати петиції і статут мали всі українські культурні, наукові та освітні товариства. Кураторія крім цього мала занятися технічним переведенням справи в якнайкоротшому часі.

Кураторія вимагала від Анкети інструкцій про те, хто має одобрити остаточну стилізацію петицій. Президія Кураторії домагалася мандату на те, щоби все робити в порозумінню з політичними партіями, і не вимагати голосів присутніх [illegible] Майбутня Кураторія справі доручається тій самій доповненій Кураторії, як комітетові основників (Товариства „Кураторія Українських Високих Шкіл — В. М.). 2) Цьому комітетові дається доручення, щоби (тут було в редакції президії Кураторії: „в порозумінню з політичними партіями“, які то слова Анкета відкинула — В. М.) при співучасти визначних інституцій та широких кол громадянства поробив заходи коло удержавлення істнуючих вже Високих Шкіл, а незалежно від цього, щоби занявся утворенням опертого на постановах закона з 15. лютого 1867 р. Товариства для дальшого удержування в разі потреби приватних українських Високих Шкіл у Львові згідно з постановами польського закона з дня 16. вересня 1920 р. про академічні школи. 3) Комітетові вільно буде на місце уступивших членів, кооптувати инших. 4) Мандат комітету вигасає з хвилею удержавлення університету або з хвилею уконституування товариства, яке буде вести дали всю акцію удержування Українських Високих Шкіл.

Слід ще згадати, що Анкета перевела доповнюючі вибори до нової Кураторії чи Комітету основників. Між иншими вибрано також трьох членів холмсько-волинської Парляментарної Репрезентації